

Monumentit synnyttävät tunnepitoisia väittelyitä

(Artikkeli julkaistu 15.12.2007)

FM **Tuuli Lähdesmäen** taidehistorian väitöskirja: ”Kuohahdus Suomen kansan sydäimestä”. Henkilömonumentti diskursiivisena ilmiönä 1900-luvun loppu Suomessa” tuo esille suhtautumisemme monumentteihin.

Suomeen pystytettiin vuosien 1989–2000 välisenä aikana lähes yhdeksänkymmentä henkilömonumenttia tai muistomerkkiä eri tavoin ansioituneille henkilöille. Osa näistä veistoksista aiheutti julkista keskustelua, eräät hyvinkin kiivaita debatteja. Kiistojen päällimmäisenä aiheena oli useimmiten monumenttien sopiva tapa kuvata kohdettaan – esimerkiksi erimielisyys siitä tulisiko monumentin olla figuratiivinen vai abstrakti. Vaikka kiistoissa näennäisesti keskusteltiin monumenttien muodosta ja kohteensa kuvaustavasta, pohjimmiltaan kiistoissa oli kyse erilaisista taidekäsityksistä, historian tulkinnoista, muistoista, arvoista ja poliittisista näkemyksistä.

Tutkimuksen otsikko ”Kuohahdus Suomen kansan sydäimestä” on sitaatti Ilta-Sanomissa 4. toukokuuta 1992 julkaistun jutun otsikosta. Juttu liittyi presidentti Risto Rytin monumenttihankeeseen aiheuttamaan kiistaan, jossa joukko suomalaisia järjestäytyi vaatimaan Rytille parempaa monumenttia. Otsikko kuvaa hyvin sitä, miten monumenttihankeisiin usein suhtaudutaan. Hankkeet aiheuttavat kuohahduksia,

intensiivisiä, nopeasti syntyviä ja pian laantuvia kiistelyjä ja debatteja. Monet ihmiset kokevat monumentit kansallisina hankkeina, joiden koetaan heijastavan yhtenäistä kansallista identiteettiä, kulttuuria ja historiaa. Tällöin monumentteihin kohdistuvat kiistatkin nähdään Suomen kansan reagoitina hankkeiden etenemiseen, kuten sitaatin sanavalinta kuuluu. Suomen kansan yksimielisyyden mielikuvaa tuottaa sitaatin sanavalinta, jossa Suomen kansalla on yksi ja yhteinen sydän. Sanavalinta heijastaa kokemusta siitä, että monumenttihankeet ovat hyvin tunteisiin vetoava asia. Monumenttikiistoja käydään usein tunteella ja kiistoissa käytetään hyvin tunnepitoista sanastoa.

Monumenttikiistoissa kyse erilaisista arvoista ja tulkinnoista

Lähdesmäen väitöstutkimus tuo esiin suomalaisiin nykymonumentteihin liittyvien merkitysten ja tulkintojen moninaisuuden ja sen, miten erilaiset arvot ja tulkintatavat näyttävät monumentin eri ihmisille erilaisena. Erilaiset näkökulmat hierarkkisoituvat helposti: kiistoissa toiset ihmiset kokevat itsensä ja edustamansa ryhmän toisia painoarvoisempina hyvän ja sopivan määrittelyssä. Usein tämä kokemus tuodaan esiin itsestään selvänä, eikä siten välttämättä tiedostettuna vallan käyttönä.

Julkinen keskustelu ja kiistely kielellistä merkitykset ja tekee samalla merkitysten kirjon näkyväksi. Julkinen keskustelu ja kiistely ovat samalla dialogisia tilanteita, joissa merkityksiä aktiivisesti tuotetaan. Monumenttikiistojen tekstit osallistuvat historian, yhteisinä pidettyjen muistojen ja yhteisöllisyyden – kuten suomalaisuuden tai paikallisuuden – sanoittamiseen. Julkinen keskustelu tuottaa monumenteista ja niiden kohdehenkilöistä tulkintoja ja merkityksiä, jotka toistuvat ja lainautuvat tekstistä ja puheenvuorosta toiseen. Toisto saa tietyt tulkinnat ja merkitykset näyttämään tosilta tai oikeilta.

Lähdesmäki korostaa sitä, miten lehdistö tuottaa uutisoinnillaan ja jutuillaan julkisuuteen näkemyksiä monumenteista, suomalaisista ja henkilöistä, joille monumentteja pystytetään. Etenkin iltapäivälehdistö aktiivisesti tuottaa ja ylläpitää julkista keskustelua ja kiistelyä monumenteista, kuten monista muistakin asioista, nostamalla julkisuuteen vastakkainasetteluja ja kirjoittamalla niistä kärjistävästi ja poleemisesti. Kohua tuotetaan kirjoittamalla, että nyt on kohu.

Lähdesmäen tutkimus on toteutettu kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä ja sen tärkeimpänä aineistona on käytetty kymmenissä eri lehdissä julkaistuja kirjoituksia monumenteista. Lähdesmäki tarkasteli yhdeksää vuosien 1989–2000 välisenä aikana paljas-

tettua monumenttia: Risto Rytin, Urho Kekkosen ja Tapio Rautavaaran monumentteja Helsingissä, Helene Schjerfbeckin monumenttia Hyvinkäällä, Emil Nestor Setälän monumenttia Kokemäellä, Otto Mannisen monumenttia Kangasniemellä, Urho Kekkosen monumenttia Kajaanissa, Samuli Paulaharjun monumenttia Oulussa ja Otto Toivaisen monumenttia Jyväskylässä.

Tuuli Lähdesmäen väitöskirja on julkaistu sarjassa: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 94, Jyväskylä 2007. 607 s., ISSN: 1457-6899, ISBN: 978-951-39-2999-2. Kirjaa voi tilata Nykykulttuurin tutkimuskeskuksesta. Puh. 014-2601310, fax 014-2601311, email: aho@campus.jyu.fi, www.jyu.fi/nykykulttuuri

Lähde: <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2007/12/tiedote-2009-09-11-01-51-57-691916>